

Posudek na disertační práci Veroniky Abbasové Téma homosexuality v dílech japonských modernistů

Veronika Abbasová se ve své práci zabývá dnes atraktivním tématem homosexuality a ukazuje ji na základě své rozsáhlé znalosti japonské historie, literatury, literární a kulturní teorie. Práce je organizována do pěti základních částí: úvod a první část přináší historické a teoretické vymezení, v němž se doktornadka pohybuje. Třetí částí je nástin historie recepce a reflexe mužské homosexuality v Japonsku, čtvrtá dostala název Bišónen no bigaku -estetizace lásky chlapců, kde se věnuje hlavně dvěma textům: povídce Horiho Tacua *Mojuru Hoho* a románu Kawabaty Jasunariho *Šónen*. Pátá část stojí skoro až v chiasmatickém vztahu k předcházející kapitole – pod názvem Henkaku a Hentai: demonizace lásky mužů soustředěná k románu *Kotó no oni* Edogywy Ranpa a povídce *Akuma no deši* Hamaa Širóa. Obě kapitoly nelze vnímat odděleně a jejich křížení je důležitým prvkem výstavby výkladu Veroniky Abbasové. Závěr není jen shrnutím, ale také otevřením problematiky k následným soudobým transformacím – tedy k populárním mangám.

Východiska, která Veronika Abbasová zvolila, jsou vysvětlena velmi zřetelně a jasně. Její pojetí literatury ve spojení s homosexualitou se opírá hlavně o práce Eve Kosofsky Sedgwick *The Epistemology of the Closet* z roku 1990 a *Between Men: English literature and male Homosocial Desire* (1985), které jsou dnes považované za stavební kameny queer literární teorie a historie. Z českého prostředí využívá Martina C. Putnu, k němuž se staví však kriticky. Také se inspiruje pracemi, které jsou specificky věnované japonské literatuře a homosexualitě jako J. Keitha Vincenta nebo Rio Ótomo. Orientace na Kosofsky Sedgwick dává Veronice Abbasové základní vybavení pro analýzy. Otevírá uvažování, které rozrušuje bipolární vzorec sexuality. Sedgwick zavádí pojem homosociálního kontinua, který není jen určen k rozrušení polaritě mezi pohlavími, ale v návaznosti na Foucaulta roztahuje normy na jedné straně a na straně druhé sleduje jejich ustavování. Literatura se podobně jako jiná umění se v historickém pohledu, který má jinak tendenci sledované objekty, byť jsou umělecké, fixovat trochu jako sbírku zkaměnělin, otevřeně konfrontuje s teorií, která pracuje s neustálenými hranicemi a rozmývajícím se normami, destabilizující „přirozené“ konstatnty. Takovéto třesení je pro interpretaci vždy vítané, starší literární texty se pak osvěžují přítomností a ozřejmují svoji potencialitu, která vyplývá z jejich neuzavřeného a nedourčeného charekteru (mohli bychom říci, že jsou jaksi nedovařené bez konstaku se svým okolím, tedy čtenáři a interprety). Nejde však jemné ruptury na povrchu stabilního jádra textů. Ustálené způsoby uvažování tedy i ustálený kanonický výklad textů sice mají tu výhodu, že nás ujišťují v bezpečí a stabilizují identitu, ale, jak už jsem napsala, více či méně je umrtvují. Postmoderní myšlení, k němuž queer teorie rozhodně patří, viditelně rozrušují právě tyto identifikace a kanonizace, posunují texty směrem k nepředvídatelnému. „Zejména z pohledu minoritních skupin je tento pohled přitažlivý tím, že zviditelňuje fungování moci. To, co je viditelné, již nemusí

být chápáno jako dané, normální a nevyhnutelné, ani nemusí být ztotožňováno s tzv. žádoucím stavem světa.“

Tato poněkud delší rozprava je důležitá pro pochopení, toho proč se Veronika Abbasová kriticky vymezuje vůči pojetí homosexuality v literatuře u Martina C. Putny, jehož některé koncepce využívá. Putna sice sleduje mohyb moci a ustavování sexuálního diskontinua, ale na základě svých poznatků hlavně opětovně fixuje nové normy a hranice, literatura mu slouží jako potvrzení jiných nových identit. Tomu se Veronika Abbasová brání, což považuji za důležité, neboť má zjevně stále na mysli literární texty s jejich charakteristickou otevřeností a potencialitou. Jak se to koneckonců ukazuje v závěru, kde explicitně vyslovuje další důvod, proč se zajímá o homosexualitu u japonských modernistů. Zajímá ji totiž transformace japonské literární tradice do značně virálního vizuálně literárního druhu do současných mang (převážně určených pro dívky). Všimá si v nich nových sexuálních identit, subverze a revolt, jež mají kořeny v tom období, které Veronika Abbasová sleduje.

Samotným jádrem práce je představení několika klíčovými japonských modernistů a analýza jejich literárních textů, která by vedla pochopení některých postupů, v nichž se performuje (toto slovo je tu pojem převzatý Judith Butler, o níž se také Veronika Abbasová opírá), tedy procesuje a aktivizuje sexualita. Myslím, že nejde o to vysvětlit, co homosexualita je a jak se zobrazuje v literárních textech – ale o „fuzzy“ procesy v konstrukci celého literárního textu (nejde tedy jen o téma, motiv či postavy), které okouzlují všechny čtenáře bez ohledu na přijatou či normativní sexualitu. Tak se dostává práce mimo rámec sociologie a považují za velmi dobrou práci literárně historickou.

Pro svoje výklady modernistů Veronika Abbasová představuje historické pojetí homosexuality, ukazuje její prolínání se v do některých klíčových textů, které jsou stále atraktivní. Nemohu se vzhledem ke své neznalosti Japonska, japonské slovesné kultury a hlavně japonštiny vyjádřit k obsahové stránce tohoto přehledu, chtěla bych se tedy omezit na několik poznámek.

Historická část je poměrně obsáhlá, má zřetelnou logiku a dobře se čte. Zároveň se daří udržet kompaktní diferenční kritický pohled na obě kultury (japonskou i evropskou), které z logického důvodu musí srovnávat tak na samo odlišné pojetí homosexuality.

Historická část je podle mne poněkud delší, než by měla být. Starší texty poměrně plasticky vypovídají o tom jakou funkci měla homosexualita ve starších obdobích. Jako nejdůležitější fakt, na který Abbasová ukazuje, je ten, že i přes poevropštění japonské literatury a kultury v druhé polovině 19. století (i se všemi negativami, tedy i ve vztahu k homosexualitě) homosexualita v Japonsku nebyla (až na krátké období) kriminalizována.

Dvě následné analytické a interpretační části jsou velmi pozoruhodné, i když v nich občas probleskuje nadbytečná biografičnost. Ocenila bych také méně přeuvyprávěného děje a poněkud více literárních analýz zvláště postižení postupů užitých v povídkách a románech, které Veronika Abbasová objevuje v souvislosti s homosexualitou. Bylo

zajímavé sledovat hlouběji konstrukci postav, jejich mluvy, fokalizaci a další narativní postupy, které evokují osamělost, produkují nejistotu a melancholii, více ukázat onen „fuzzy“ charakter vyprávění, o němž Veronika Abbasová mluví a který velmi plodný. Takto by bylo lze dobře srovnat japonské texty s evropskými modernistickými postupy, kde je homosexualita často frapantním vyjádřením individuální krize, radikální estetickou revoltou proti normalitě jako např. ve zvláště „dekadentním“ pojetí novely *Smrt v Benátkách* Thomase Manna, kterého Veronika Abbasová nezmiňuje (i když rozumím proč) a nebo u Jeana Cocteaua, jehož román *Le Grand Écart* produktivně srovnává. Tento román vstupuje tak, jak popisuje Veronika Abbasová, do různých intertextuálních vazeb s texty japonskými. (Pro knihomoly a literární badatele velmi vzrušujících).

Pokud mám vznést malou výhradu - možná by bylo také důležité více prohloubit studium právě těchto intertextuálních vazeb. Možná by tak bylo možno více ukázat další různé druhy nenormativnosti, procesuálnosti a tedy právě toho, co podle mne stojí v centru této disertační práce.

Na práci jako celku oceňuji logickou výstavbu a jasnost argumentů, přímočarost (někdy až moc), znalost širších kontextů a sledovaných kultur a hlavně vnitřní jistotu práce.

Z hlediska metodologického je škoda, že se Veronika Abbasová neseznámila ještě s dalšími českými badateli, kteří se zabývají queer teoriemi, ať již v sociologii (např. Věra Sokolová) nebo v oblasti vizuální kultury (např. Zuzana Štefková, nebo Ladislav Zikmund-Lender).

Do budoucna se hlavně těším na práci o mangách.

Disertační práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení prospěla.

Libuše Heczková
28. 11. 2019